דידיה הוו וכמו שגפרש בפירקין דלקמן[ד]) בס"ד אלא משום דתנא ריש״ש יירשנו לומר שדינו כשאר היורשים אפי׳ ליהנות מן הנכסים תנא סיפא נמי לא יירשנו לומר שאינו מותר ליהנו מירושתו. ומ״מ שמעי׳ מהא דיכול אדם לאסור פירותיו על חבירו לאחר שיצאו מרשותו ולא הוי כאוסר נכסי חבירו על חבירו: **ומהדרינן שאני הכא דקא״ל בחייו וכמותו.** והשתא נחתינן דרגא ממאי דסבירא לן מעיקרא דהוה סבירא לן עד השתא דלא מהני שום ליסנא למיסר לאחר שיצאו מרשותו משום דהוו בנכסי חבירו על חבירו והשתא מודינן דכי מפרש ליסייה מצי אסר. מיהו אי מהך קושיא נלחוד הוה מצינן למימר דגהי דכי מפרש ליסייה מצי אסר אף״ה בלשון נכסים אלו לא משמע אלא עודן ברשותו דאע״ג דכי קאמר מדיר נכסים אלו וכי קאמר נודר ביתך זה לשונות שוין הן ותנן לקמן[ה]) גבי נודר דכי קאמר ביתך זה משמע אפי׳ לאחר שיצאו מרשותו וה״נ הל״ל כי קאמר מדיר נכסים אלו כיון דמדיר נמי אי מפרש ליסייה מצי אסר אפילו לאחר שיצאו מרשותו אפ״ה לא דמי משום דכי אמר נודר בית זה משמע דגופיה של בית אסר אנפשיה אי משום דלא מקבל עליה ההוא ביתא אי משום דרגע מזליה או מטעמא אחרינא הלכך שפיר משמע ליסייה דלא תני אסוריה בדאיתיה ממריה קמיה[ו]) אבל כי אסר ליה מדיר נהי דא״ל נכסים אלו כל היכא דלא פרש בהדיא אפילו לאחר שיצאו מרשותו לא משמע אלא כי איתנהו ברשותיה דמאי איכפת ליה אי מיתהני אידך במה שאין לו חלק ומחלה כלל הלכך כל היכא דלא פרש בהדיא אלא אמר נכסים אלו לא משמע אלא בעודן ברשותו. ואתיא לן מתני׳ שפיר דהך דינא אשמעי׳ והוי רבותא טפי ותנא ריש״ש משום סיפא אלא דאכתי לא ניחא לן דמ״מ קשה קושיא קמייתא דאם איתא דס״ל הכי לרבי יוחנן ור״ל הוו להו לאפלוגי אנכסי אלו בהדיא. ומהדרינן אלא בנכסים אלו לא פליגי דודאי אדם אוסר כי פליגי בנכסי דרב ושמואל סברי דכי אדם אוסר נכסי אין אדם אוסר ומי איכא למ״ד ל״ש נכסים אלו ול״ש נכסי והא תנן[ז]) האומר לחבירו קונם לתוך ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור אלא [א]כי אמרי ר׳ יוחנן וריש לקיש בנכסי ורב ושמואל [ב]בנכסים אלו ולא פליגי: ובשביעית אין יורד לתוך שדהו כו׳: מאי שנא דאוכל מן הנוטות דפירי דהפקירא אינון ארעא נמי אפקרה אמר עולא בעומדין אילנות על הגבולים [ג]ר׳ שמעון בן אליקים אמר [ד]גזירה שמא ישהא בעמידה: **מתני׳** [ד]המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו לא ילונו ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו:

אם מת לא יירשנו שאני הכא דקא א״ל בחייו ובמותו מכל מקום קשיא אלא בנכסים אלו כ״ע לא פליגי כי פליגי בנכסי רב ושמואל סברי ל״ש נכסים אלו ל״ש נכסי אדם אוסר ור׳ יוחנן ור״ל סברי נכסים [ה]) אדם אוסר נכסי אין אדם אוסר ומי איכא למ״ד ל״ש נכסים אלו ול״ש נכסי והא תנן [ו]האומר לחבירו קונם לתוך ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור אלא [א]כי אמרי ר׳ יוחנן וריש לקיש בנכסי ורב ושמואל [ב]בנכסים אלו ולא פליגי: ובשביעית אין יורד לתוך שדהו כו׳: מאי שנא דאוכל מן הנוטות דפירי דהפקירא אינון ארעא נמי אפקרה אמר עולא בעומדין אילנות על הגבולים [ג]ר׳ שמעון בן אליקים אמר [ד]גזירה שמא ישהא בעמידה: **מתני׳** [ד]המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו לא ילונו ולא ילוה ממנו:

גמ׳

[ג]**ואם נדר בחייו ובמותו.** כיון דמדרש במותו מת לא יירשנו אלמא דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו לאחר מותו: **שאני הכא**[ב]) **דאמר בחייו ובמותו.** אבל היכא דאמר בסתם אימא לעולם אין אדם אוסר וכו׳: **מ״מ קשיא.** כדאמרינן אי בהאי טעמא פליגי ליפלגו בנכסים אלו: **אלא בנכסים אלו כ״ע לא פליגי.** דמשמע נכסים אלו לעולם: **כי פליגי דאמר נכסי.** ר׳ יוחנן ור״ל סברי היכא דאמר נכסי אין אדם אוסר וכו׳ דנכסי משמע כל זמן שהן ברשותי ורב ושמואל סברי אפילו אמר נכסי

(ג)(אמר) אדם אוסר דבר וכו׳: **קונם לתוך ביתך שאני נכנס.** כל זמן שהוא ביתך דהוי דומיא דנכסי עליך כיון שמת בעה״ב או שמכרו לאותו בית לאחר מותר ליכנס בו דהשתא אינו שלו אבל אמר לבית זה שאני נכנס שדה דהוי משמע (ד) נכסים אלו דקא אסר הבית עליו לעולם אע״פ שמת או מכרו לאחר אסור ליכנס בו. אלמא דשאני בין נכסי לנכסים והיכי קאמרי רב ושמואל ל״ש נכסי ול״ש נכסים דאדם אוסר וכו׳: **אלא כי אמרי רב ושמואל: בעומדים אילנות על הגבולין.** לחוץ שיכול לתלות מן הפירות מבחוץ מש״ה אינו יורד דהא דרחמנא אפקריה לארעא גבי שביעית לצורך אכילה ועכשיו לא היה נכנס לצורך אכילה: **ר״ש בן אליקים אמר.** הא דקתני אוכל מן הנוטות ודאי דקאמרת כגון דעומדין על הגבולין משום שיכול להושיט ידו וליקח מבחוץ אבל אין עומדין על הגבולין אינו יורד לתוך שדהו דאסור לו לירד לשם: **גזירה שמא ישהא בעמידה.** דלאחר שאכל עומד לו לשם וקמיתהני מנכסים דמדיר ואסור דהאי דאפקריה רחמנא כל זמן שהוא אוכל אז יכול לעמוד לשם דהפקר הוא אבל שלא לצורך אכילה לא אפקריה: **מתני׳ המודר הנאה מחבירו לא ישאיל לו.** שאלה בכלים. הלואה במעות:

גמ׳

[ד]) נמ׳ ור״י ורש״י נקט סברי נכסים אלו אדם אדם: (ה) רש״י ד״ה שאני הכא דמפרש ואמר בחייו: (ו) ד״ה כי פליגי וכו׳ אמרינן אדם: (ד) ד״ה קונם וכו׳ דהוי משמע דומיא דנכסים אלו וכו׳ רב ושמואל וכו׳ הס״ל ותמ״ל מ״ה בעומדין אילנות על הגבולין והפירות נוטין לתוך שיכול וכו׳ לצורך אכילה אפקריה ועכ״ו:

הגהות הב"ח

(א) נמ׳ ור״ש ורש״ נקט סברי נכסים אלו אדם אדם: (ב) רש״י ד״ה שאני הכא דמפרש ואמר בחייו: (ג) ד״ה כי פליגי וכו׳ אמרינן אדם: (ד) ד״ה קונם וכו׳ דהוי משמע דומיא דנכסים אלו וכו׳ רב ושמואל וכו׳ הס״ל ותמ״ל מ״ה בעומדין אילנות על הגבולין והפירות נוטין לתוך שיכול וכו׳ לצורך אכילה אפקריה ועכ״ו:

פירוש הרא"ש

ארעא נמי רחמנא **אפקרי׳.** ליכל בתוך השדה כדי ללקט הפירות: **בעומדין** ע״ל הגבולין. ואינו צריך ליכנס בתוך השדה ואפשר לכל אדם אין לו רשות ליכנס כיון שיכול ליקח הפירות׳ אי שמא תע״ג דלאיתם אחריתא מותר למודר לאסור אבל ליקח פירות העומדין בתוך השדה יכול ליהר: **גזירה שמא** ישהה בעמידה. יותר מכדי צורך לקיטת פירות הלכך לא יכנס לתוך השדה כלל ללקט הפירות: **מתני׳ לא ישאל** ממנו. מפרש בגמרא וכן לא ילוה ממנו: **לא** יסבור לו ולא יקח ממנו: בזביעא מציעא דאיכא הנאה לתרוייהו שוה בשוה אבל למכור לו בזיבור וליקח ממנו בפחות מותר: (ה) קונם **שאני** חורש בה ל״עולם. אותה שביקש שישאילנה לו אסרה עליו: **אם** היה הדבר לחרוש **הוא אסור** ובל אדם מותרים. כי לפי דגילותו כיון גילוי אם הוא אדם שהוא בעצמו רגיל לחרוש שהרי הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש שהרי בשותה הפרה ואם אין בלבו לחרוש הוא (מותר) וכל אדם אסורים לחרוש בה שהרי:

(ו) נקמן מו., ב) [נעיל נט.], ג) [שיך נע״ח], ד) [דף מז.], ה) [דף מו.], ו) נס״ל: מימריה קמא, ז) נ״ל ולוקח, ח) שיך לדף שאח״ז,

עין משפט נר מצוה

נב א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ נדרים הלכה יג יד סמג לאוין רמב:
נג ג מיי׳ שם הל׳ יג:
נד ד מיי׳ שם הלכה טז סמג שם עוש״ע יו״ד סימן רכא סעיף ה:

תוספות

מכל מקום [קשיא]. אי ס״ל דאין אדם אוסר דבר שלא ברשותו לשמעינן מילתיה בשלו: **אלא בנכסי אלו לא פליגי דאדם אוסר כי פליגי בנכסי דרב ושמואל סברי ל״ש נכסי אלו לא שנא נכסי אוסר.** וקשה אמאי נקט במילתיה נכסי אלו הוה מצי למיפרך מהך בריתא דלעיל קונם שאתה נהנה מת יירשנו אלמא בנכסי אינו אוסר או מהאי דלעיל (דף לה.) גבי קורדום מת או נתנו במתנה מותר מיהו ניחא ליה טפי לאותויי ממתניתין דלקמן דדמי טפי לנכסי אלו דקתני: **מי איכא ל״ד דבנכסי אדם אוסר.** ותתנו בפ׳ האומתפין. מותר דלא נאסר אלא בעומדו ברשותו: **אלא** כי אמרי רבי יוחנן וריש לקיש בנכסי רב ושמואל בנכסי אלו. ולא פליגי: **מאי** שנא דלאוכל מן הנוטות דפירי דהפקירא אינון ארעא אמאי לא הפקירא הוא ואפקרה רחמנא לצורך אכילה ואמאי לא ירד בה לאכול מאותן שאין נוטות:

בעומדים על הגבולין. דיכול לאושטן בלא ירידה בתוך השדה ולכך אמר דלא ירד לתוך השדה כיון דאפשר לאוכלם בלא ירידה אבל היכא דאין עומדין על הגבולין לעולם יורד ואוכל דרחמנא אפקריה: **אלא** גזירה שמא ירבה בעבודה. לאחר אכילה ולצורך אכילה אפקריה רחמנא שלא לצורך אכילה לא ואינו מותר אלא בנוטות שבוטות מתוך לשדה ואינו נכנס לתוך השדה כלל: **המודר הנאה מחבירו.** שחבירו הדירו שלא יהנה משלו: לא ישאילנו חבירו דקא מהני ליה ולא ישאל מחבירו ובגמרא פריך הא לא מהני ליה למתיר: **ולא** ילוונו חבירו. דקמהני ליה: **ולא** ילוה חבירו ממנו. ובגמרא פריך אמאי: **לא** יסבור לו חבירו. דאמרינן בשילהי פירקין דלעיל (דף לא.) דמיתהני מוכר ו) לוקח ולכך אסור בין למוכר בין לוקח:

גמ' בשלמא לא ילונו. מדיר למודר דודאי קמהני ליה הנאה מפורסמת: **אבל לא ילוה ממנו.** המדיר מן המודר: **מאי הנאה.** קא מטי ליה למודר ממאי דאחיף למדיר: **ובשלמא לא ילוה ממנו.** מצי נמי למימר דקא מיתהני בכה"ג כגון דאוזפיה מעות הרעות וקא משלם ליה היאך יפות. ולא יקח ממנו משכחת לה דקא מתהני בזגינא דרמי על אפיה: **אלא לא ישאל ממנו.** מאי הנאה מטי למודר כי משאיל לו כליו הא קא מפחית ודאי לההיא כלי ולא מעלי ליה דסתם שאלה הכי הוא: **כגון שנדרו זה מזה.** דשייהם אסורים זה בזה: **גזירה לשאול כו'.** דאי שרית ליה לשאול אתי נמי להשאיל: **מתני' אמר לו השאילני פרחך.** לאו במודר ומדיר עסקינן: **אינה פנויה.** דמלאכתו היה עושה. ומתעצב השואל כנגד המשאיל ואומר הואיל וסרבת להשאילה לי: **קונם שדה שאני חורש** (ב). שלא אחרוש שדי בפרתך עולמית. ואח"כ השאילה לו רואין אם הוא פרזי ודרכו לחרוש שדהו הוא אסור לחרוש שדהו באותה פרה: **וכל אדם מותר.** דודאי כי נדר אדעתיה דנפשיה נדר ולא אדעתא דעלמא וכל אדם מותרים לחרוש לו שדהו באותה פרה: **ואם אין דרכו לחרוש.** שיש לו חריסין החורשין בשבילו: **הוא וכל אדם אסורים.** דודאי כי נדר אדעתא דכולי עלמא נדר: **המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך.** המדיר אצל חנוני וכו' ובא חנוני ונוטל מעותיו מן המדיר. אבל בפירוש אסור לומר לו דאם כן הוה ליה החנוני שליח ושלוחו של אדם כמותו: **ור' יוסי אוסר.** (ג) כה במניחו על הסלע או על הגדר: **גמ' א"ר יוחנן מאי טעמא דר' יוסי.** דלא חשיב ליה הפקר דקא אסר ליה ליעלו דכי מתהני מייניה ממש דמי ואסור: **מה מאנה.** לא זכי בה מקבל עד דאמתי (ד) לידיה: **אף הפקר.** נמי לא נפיק מרשות מפקיר עד דאמתי לידי זוכה. הילכך בהדי דשקיל ליה היאך מעל הסלע כמאן דשקיל ליה מידו ממש דמי ואסור: **מהיב ר' אבא.** ברייתא היא דקתני נמי מניח על הסלע והלה נוטל ואוכל (ה): **א"ר יוסי אימתי.** אי אוסר בזמן שנדרו קודם להפקרו. דהשתא מסתברא טעמא דאסור משום דכשהדירו מכל נכסיו הדירו ואפילו כי הפקירן אסור בהן: אבל

גמ' בשלמא לא ילונו דקא מהני ליה אלא לא ילוה הימנו מאי קא מהני ליה ובשלמא לא ילוה הימנו ולא יקח הימנו דקמיתהני מיניה אלא לא ישאל הימנו מאי קא מיתהני מיניה א"ר יוסי בר' חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה אביי אמר [א]גזירה [ב]לשאול משום להשאיל וכן בכולהו גזירה: **מתני'** [ג]אמר לו השאילני פרחך אמר לו אינה פנויה אמר קונם שדי שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין [ד] המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני (ה) נודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה והוא נותן לו ובא ונוטל מזה היה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה והן עושין עמו ובאין ונוטלין שכר מזה [ה]היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל [ו]נותן לאחד לשום מתנה והלה מותר בה אם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר: **גמ'** אמר ר' יוחנן מ"ט דר' יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא מרשות נותן לרשות מקבל אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה מתיב ר' אבא והלה נוטל ואוכל ורבי יוסי אוסר א"ר יוסי אימתי בזמן שנדרו קודם להפקירו אבל

ומשום גזירה י"ל דלאו קושיא היא דכי גזרי' הכא ה"מ בהני בלחוד דתניין במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אתי נמי למישקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למיגזר הלכך לא מצי תני שניהם אסורין: **מתני' קונם שדה שאני חורש בה לעולם.** שואל אמר כך לחבירו מתוך שכעס עליו שלא רצה להשאילה לו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין.** שכיון שהוא חורש אין במשמעות לשונו אלא חריסתו בלבד: **ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין.** שלא נתכוין לחריסתו כיון שאין דרכו לחרוש אלא שלא יהנה בחריסתו אכזרי ומש"ה הוא וכל אדם אסורים לחרוש בשבילו כדי שלא יהנה בחריסתה: **הולך אצל חנוני הרגיל אצלו.** רבותא קמ"ל דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפו תדיר לא אמרי' שליחותיה קעביד וכ"ש שאם לא אמר לאדם מיוחד אלא דאמר כל הון אינו מפסיד שרי כדאיתא בפרק המדיר [כתובות ע.]: **וכא ונוטל מזה.** אם רצה קאמר לו אינו אלא באומר כל השומע קולי יזון כדאיתא בהמדיר (כתובות דף ע.) אבל ליכא למימר דכי קתני ובא ונוטל מזה מדינא קאמר דכי מחייב לשלומי אלמא שליחותיה קעביד ומהני ליה ואסור: **היה ביתו לבנות.** לא זו אף זו קתני: נותן לאחר לשום מתנה בו'. ודוקא כאין לו מה יאכל אתיר זה: ור' יוסי אוסר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל. דלאמרינן בכריתות (דף כד.) דהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה הדרה למרה דכרשות נותן היא עד שתבא ליד המקבל: אף הפקר בן. הלכך כי זכי ליה מרשותיה קא זכי וכאילו נותנו לידו: [ה]ומה לי הפקרו קודם לנדרו. הא כרשותיה קאי עד דאתי ליד הזוכה: משאר דברים: המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל יילך וכו'. אורחא דמילתא קתני: הוא נותן לו ובא ונוטל מזה. אם ירצה להא אין הפועלים יכולין לתבוע כלום: ביתו לבנות. שאינ"פ שאין לוקח מזון כל כך: נותן לאחר בתחנה והלה מותר. ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין בריבים בין בחיבור בנדרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל. לשון הרב רבי אליעזר ממי"ץ: הרי הן מופקרין בו' ורבי יוסי אומר. מפרש בגמ' מאי טעמא דרבי יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה יכול לחזור עד דאתי לרשות מקבל ולא הוי כלום עד דאתי לידו אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה דקודם לכן לא כלום הוא ודידיה הוא ולכן אסור לזכות בה המודר דבשעה שזוכה בו של מדיר הוא והפקר דוקא פליג רבי יוסי אבל אתנן בתחנה לא פליג:

מסורת הש"ס

א) [ע"ז ו.], ב) כתובות ע. ע"ש, ג) [נקמן מח.], ד) ל"ל הרמב"ן. יעב"ץ, ה) [הכל נדרים פ"ז ה"ז], ו) [שיך לע"כ], ז) שיך לעיל, ח) [שיך לע"כ].

הגהות הב"ח

(א) בכשנה אלא התנוני ואומר אים פלוני מודר ממני: (ב) רש"י ד"ה קונם שהא שאני מודם בה אלא: (ג) ד"ה בהא דמגיחו: (ד) ד"ה מה מתנה וכו' דאתיא לידי מקבל אף הפקר כל"ל והל"ל: (ה) ד"ה מתיב ור"ה אמר רבי יוסי הל"ל:

פירוש הרא"ש

אלא לא ילוה ממנו מאי קמהני ליה. בשלמא לא ישאלנו דהא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמהני ליה בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו דקא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמהני ליה. ואיכא לפרש בשלמא לא יקח ניחא דקמהני ליה וכן קושיין דלא ילוה איכא לשנויי בדוחק שמא יפרע זוזי טבי ותקילי יותר מאותן שהלוה לו ומפלא נהנה מודר אלא לא ישאל הימנו שמחזיר לו החפץ בעין מה הנאה קא מטי ליה: גזירה לישאל אטו להשאיל וכן בולהון. אלא כולהון לאו דוקא דלא קאי אלא ילוה: מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל. אורחא דמילתא: ובא ונוטל מזה. אם ירצה נתן לו אמר לו אבל משום הכי אינו חייב לתת לו שהרי לא אמר לו שיתן לאם היה חייב לשלם לו על פי הדברים שאמר לו משום דמוכחא מילתא כשאמר לו אים פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו לשם כך אמר לו שיתן לו וכיון שהוצרך ממון מידו על פי דבורו חייב לשלם לו אם כן היה אסור אלמנוי ליתן לו בשליחות המדיר: היה ביתו לבנות ובנדרו לגדור. לא זו אף זו קתני: נותן לאחר לשום מתנה בו'. ודוקא כאין לו מה יאכל אתירו זה: ור' יוסי אוסר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל. דלאמרינן בכריתות (דף כד.) דהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה הדרה למרה דכרשות נותן היא עד שתבא ליד המקבל: אף הפקר בן. הלכך כי זכי ליה מרשותיה קא זכי וכאילו נותנו לידו: [ה]ומה לי הפקרו קודם לנדרו. הא כרשותיה קאי עד דאתי ליד הזוכה: משאר דברים: המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל יילך וכו'. אורחא דמילתא קתני: הוא נותן לו ובא ונוטל מזה. אם ירצה להא אין הפועלים יכולין לתבוע כלום: ביתו לבנות. שאינ"פ שאין לוקח מזון כל כך: נותן לאחר בתחנה והלה מותר. ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין בריבים בין בחיבור בנדרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל. לשון הרב רבי אליעזר ממי"ץ: הרי הן מופקרין בו' ורבי יוסי אומר. מפרש בגמ' מאי טעמא דרבי יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה יכול לחזור עד דאתי לרשות מקבל ולא הוי כלום עד דאתי לידו אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה דקודם לכן לא כלום הוא ודידיה הוא ולכן אסור לזכות בה המודר דבשעה שזוכה בו של מדיר הוא והפקר דוקא פליג רבי יוסי אבל אתנן בתחנה לא פליג:

נה א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה טז:
נו ב מיי' פ"ח מהלכות נדרים הל' יב [יג] טוש"ע י"ד סי' ריח סעיף ה:
נז ג מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ח:
נח ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ט:

מוסף רש"י

קונם שדי שאני חורש בה. לא תתבוד שאני שואלה לחריסה. שאם תשאל אותה לי קונם וכו'. והשאילה לו, הוא אסור. טעם המשנה דודאי כיון דמה שהורגל (ראב"ה בשמו).

תוספות

אמר לו השאילני פרחך אמר ליה אינה פנויה אמר השואל קונם שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דנתכוין לאסור אותו שדרכו לחרוש וכל אדם מותרין לחרוש בה לגרכו אלא נתכוין לאסור אלא על מי שדרכו לחרוש בה: [ו]בשלמא לא ילונו חבירו דמהני ליה למודר אלא לא ילוה הימנו מאי קמתהני מיניה המודר. ה"ג בפיפא בשלמא לא יקח הימנו ולא ילוה הימנו אלא לא ישאל אמאי לא בשלמא לא יקח דמתני' קושיא דאקשית דלא יקח איכא לשנויא בשינויא דמיקא דקמתהני מוכר וכזגינא מלינעא ולא ילוה דמיתהני מודר דכי הדר פרע מדיר פרע ליה וזה עכין ותקולי מהני ליה אלא לא ישאלנו כלי לו דבר שחוזר בעין מאי מהני ליה מדיר: אמר אביי גזירה לשאול משום להשאיל למודר וכן כלהו לא ילוה הימנו גזירה שמא ילוה לו אבל לא יקח אסור מן הדין אלו ליקח בפחות דדמפרש בזגינא מלינעא ושמא יש לפרש דלא יקח בפחות קאמר דהשתא נפסד המוכר אלא משום גזירה דגזרינן אלו יקח המודר בפחות דקמתהני ליה וקשה דהא תנן (נקמן מז.) הלומר הריני עליך המודר אסור ובן פוף פ' מרבע נדרים שאיני נהנה לישראל נוקח ביוקר דמודר מותר ליהנות ולא מדיר ולא גזרינן דלא יהנה בן יהנה ממנו הוא ומ"ש דגזרינן לשאול אלו להשאיל ונראה להר"מ דהגילות הוא כשאדם משאיל לחבירו שחבירו משאיל לו יותר

כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר. אין הכי נמי דמלי הדר ביה דדיליה הוי ואי הוה אסר ליה לאותו דבר שהפקיר בפירוש חייל נדרו אלא הכא היינו טעמא משום דכל האוסר נכסיו סתם אין דעתו על מה שהפקיר: **הכי גרסינן מפיב רבא מקצתן לראשון וכולן לשני שני זכה להשתעבד בראשון.** ובריימתא היא בתוספתא דבבא בתרא[ד] והכי פירושו מי שיש לו שני עבדים ונתן מקצת נכסיו לראשון ואח"כ נתן[ה] לשני לא קנה ראשון דדלמא בגופיה שייר וכיון שעצמו לא קנה נכסים נמי לא קנה דעבדא דקני נכסי הוא אבל שני זכה בעצמו ובנכסים וזכה נמי להשתעבד בראשון לגביה ליכא שיורא. ואי אמרת דאין דעתו על מה שהפקיר ה"ג אין דעתו על מה שנתן כבר: **אלא אמר רבא מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי חורון אמר.** ומדינא ודאי אפילו לר' יוסי שרי דמכי אפקריה נפקא ליה מרשותיה אלא דכיון דאתן סהדי דלא אפקריה אלא כדי שיזכה מודר אי שרינן ליה אתי למישרי אפי' היכא דאמר בפירוש דבית חורון דתנן בפרקין דלקמן [מח.] ואינן לפניך אלא כדי שיבא אצל ויאכל עמנו ומש"ה דוקא בנדרו קודם להפקרו אסור דאיכא למגזר אבל הפקרו קודם לנדרו שרי: **הניא המפקיר אם שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** ראיתי שמועה זו שלא נתברר יפה בדברי הראשונים ז"ל לפי עניות דעתי. וכך נראה לי בפירושה כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדקא מפליג בסיפא דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד וכו' בין זכה לגלה זכה דקתני שעד שלא זכה יכול לחזור בו ומשזכה אין יכול לחזור בו ובריש לא מפליג בהכי אלא תולה חזרה בקודם ג' ולאחר ג' ש"מ הכי קתני כל ג' ימים יכול לחזור בו מהפקירו ואפילו זכה אחר קודם חזרתו לא קנה ומפרש טעמא לקמן [מד.] דמפקרין והדרין בהון דמשום דהפקר פטור מן המעשר היו הרמאין מפקירין שדותיהן כדי להפטר והיה דעתן בשעת הפקירן שיחזרו בהן ויזכו בהן וגמצא שלא היה הפקירן אלא להערמה בלבד ולפיכך הוצרכו לומר שאם יזכו בהם לא יהו חוכים מן ההפקר והוצרכו גם כן לומר שאפילו יזכה בו אחר לא יקנה ויהא מפקיר יכול לחזור בו תוך ג' ואע"ג דלגבי אחר ליכא למיחש לרמאין אם"ה אי לא הא לא קיימא לן שאם יראו הרמאין שבשיזכה בו אחר קנה לא ישמעו לדברי חכמים שהם לא יקנו לוימרו כי היכי דאחר זכי מהפקרא אגן נמי מהפקרא זכינן ועוד שכיון שנהגו הרמאין ברמאותן זה כל ג' ימים אינו מתברר שיהא הפקר דאיכא למיחש דלא מדעתייהו מפקרי אלא להערמה בלבד ולא הוי הפקר ולפיכך רשאי לומר דאפי' זכה בו אחר יכול מפקיר לחזור בו שעדיין לא נגמר הפקירו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ואפי' לא זכה בו אדם לא הימנו לחזור בו משום דלאחר שלשה תו ליכא למיחש לרמאין שכל שנעשה ההפקר ברמאות אין הנעלים מאחרין לזכות בו יותר מג': ואי

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה [ה]כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא [ו]אמקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום [ז]מתנת בית חורון תניא [ז]המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא מקצתן לראשון וכולן לשני שני זכה להשתעבד בראשון. ובריימתא היא בתוספתא דבבא בתרא[ד] והכי פירושו מי שיש לו שני עבדים ונתן מקצת נכסיו לראשון ואח"כ נתן[ה] לשני לא קנה ראשון דדלמא בגופיה שייר וכיון שעצמו לא קנה נכסים נמי לא קנה דעבדא דקני נכסי הוא אבל שני זכה בעצמו ובנכסים וזכה נמי להשתעבד בראשון לגביה ליכא שיורא. ואי אמרת דאין דעתו על מה שהפקיר ה"ג אין דעתו על מה שנתן כבר: **אלא אמר רבא מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה.** ואם עמד מחזר בשני ואינו מחזר בראשון לפי שבשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני ומן השני מחזר דלא שייר כלום ומש"ה לא קנה. ואי אמרת לא הוי מתנה עד דמטי ליד מקבל אמאי קנה ראשון טפי משני הא כיון דלא אתי לידיה לא הוי שלו ומי היכי דשל שני הוי שיור לראשון איכא למימר נמי דשל ראשון הוי שיור לשני הואיל ונכשותו של נותן הן אכתי כל זמן דלא אתי לידיה דהאי אלא מדקנה ראשון ש"מ ליתא להא דר' יוחנן דאמר לא זכי מקבל עד דאתיא לידיה: **אלא אמר רבא.** לעולם קסבר רבי יוסי דמן התורה הוא[ו] מתנה לאלתר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה והואיל ומשעה שהפקירו הוי הפקר ומאי טעמא דר' יוסי דאסר הכא בתמניתין: **היינו טעמא דרבי יוסי.** דלא אמר דליהוי הפקר: **משום מתנת בית חורון.** כדתנן בפרקין לקמן (דף מח.) דמוכחא מילתא דלא נתנה לאחרו אלא בשביל שיבא אביו ויאכל והכא נמי אי אמרינן הוי הפקר כיון דאין שם אחר מיחזי דבשביל מודר ממש הפקיר והיינו דומיא דבית חורון הלכך [ז] אוקמינן אדרבנן דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. ואית דמפרשי אלא אמר רבא לעולם לר' יוסי מדאוריתא לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולא דמי לתמנה ומדרבנן הוא דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה לקמן כדי שלא תשתכח תורת הפקר והכא במתני' כו': **המפקיר אם שדהו כל ג' ימים הראשונים יכול לחזור בו.** כיון אמר אין לרוני שיהא הפקר דחזר בו ודין זכה בו אינו בתוך ג' ימים ושם הפקר לא חייל כיה ולא פקע ליה מידי מעשר דהפקר פטור מן המעשר כדקאמרינן (שבת דף סח.) ונשמר פרט להפקר: **מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** ופטור מן המעשר כל מאן דזכי ביה: אמר

מסגיגן ליה כמאלך דמעיקרא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לשני דאי תשגיגן ליה כמחלק שמעיקרא היה בדעתו ליתן לשניהן אף לראשון נמי לא קנה דהא אמרי' בפרק מי שמת שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ויאחין אם כמחלק מת קני כולם עמד אחר בכולם אם כמאלך מת קנו כולם עמד אינו אחר אלא באחרון ומדתשגיגן ליה כמאלך אם כן כולן לשני דקאמר קאי גם אמקצת שנתן לראשון כי היה בדעתו לחזור בו ממתנת הראשון אם היה יכול ומעיקרא כשאמר מקצתן לראשון לא היה בדעתו ליתן לשני ושוב נמלך לחזור בו מן הראשון וליתן הכל לשני דאי וכולן לשני דקאמר היינו מה ששייר מנכסיו שלא נתנם לראשון ראשון אמאי קנה אם עמד הרי חילק כל נכסיו והוי ממנת ש"מ בכולה אלא ודאי כשנתן לשני דעתו על מה שנתן לראשון ה"ג דעתו על מה שהפקיר וי"ס גורסין ומקצתן לראשון וכולן לשני זכה שני להשתעבד בראשון ובריימתא היא שנויה בתוספתא בהכותב נכסיו לשני עבדיו בשני שטרות וכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו ראשון לא יצא לאחרות כיון דשייר ושני יצא לאחרות וקנה כל הנכסים והראשון בכללם אלמא דעתו על מה שנתן כבר לראשון ונתן הכל לשני דאל"כ גם לשני הוי מתנה במקצת ולא קנה: **משום מתנת בית חורון.** לקמן בפרק השופטין ואסורים משום שלא היתה מתנה גמורה ה"ג אינו נראה הפקר גמור כי נראה שלא הפקירו אלא בשביל שיזכה בה המודר: **כל שלשה ימים יכול לחזור בו.** ולומר אני מחר כי ממה שהפקרתי ושוב אין אדם לוכות בו הלכך אפילו קודם שחזר בו אין שם הפקר עליו אם אכל ממנו אדם אלא כוון לוכות מן ההפקר חייב במעשר וכן אם הוא לקנן שלא לשם זכיה מן ההפקר אלא לשם חזרה חייב במעשר ומיהו אם זכה בהן הוא

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום מתנת בית חורון תניא המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו מותר. דמסתמא כי מדיר אינש על מה דאית ליה ברשותיה הוא דאדריה ולא על מה שכבר הפקיר ואדהכי מותר. ואי אמרת טעמא דרבי יוסי משום דלא הוי הפקר עד דאתיא לרשות זוכה מה לי נדרו קודם כו' הא כי נדר האי אכתי לא זכה ביה שום אדם ואמאי מותר: **היינו טעמא דשרי דכל המדיר אין דעתו על מה שהפקיר.** אלא על מה שעדיין ברשותו ואדהכי מותר: **מפיב רבא כו' מקצתן לראשון וכולן לשני.** שכ"מ שכתב מקצת נכסיו לאחד והשאר כולן כתב לשני: **ראשון קנה שני לא קנה.** ואם עמד מחזר בשני ואינו מחזר בראשון לפי שבשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני ומן השני מחזר דלא שייר כלום ומש"ה לא קנה. ואי אמרת לא הוי מתנה עד דמטי ליד מקבל אמאי קנה ראשון טפי משני הא כיון דלא אתי לידיה לא הוי שלו וכי היכי דשל שני הוי שיור לראשון איכא למימר נמי דשל ראשון הוי שיור לשני הואיל ונכשותו של נותן הן אכתי כל זמן דלא אתי לידיה דהאי אלא מדקנה ראשון ש"מ ליתא להא דר' יוחנן דאמר לא זכי מקבל עד דאתיא לידיה: **אלא אמר רבא.** לעולם קסבר רבי יוסי דמן התורה הוא[ו] מתנה לאלתר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה והואיל ומשעה שהפקירו הוי הפקר ומאי טעמא דר' יוסי דאסר הכא בתמניתין: **היינו טעמא דרבי יוסי.** דלא אמר דליהוי הפקר: **משום מתנת בית חורון.** כדתנן בפרקין לקמן (דף מח.) דמוכחא מילתא דלא נתנה לאחרו אלא בשביל שיבא אביו ויאכל והכא נמי אי אמרינן הוי הפקר כיון דאין שם אחר מיחזי דבשביל מודר ממש הפקיר והיינו דומיא דבית חורון הלכך [ז] אוקמינן אדרבנן דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. ואית דמפרשי אלא אמר רבא לעולם לר' יוסי מדאוריתא לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולא דמי לתמנה ומדרבנן הוא דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה לקמן כדי שלא תשתכח תורת הפקר והכא במתני' כו': **המפקיר אם שדהו כל ג' ימים הראשונים יכול לחזור בו.** כיון אמר אין לרוני שיהא הפקר דחזר בו ודין זכה בו אינו בתוך ג' ימים ושם הפקר לא חייל כיה ולא פקע ליה מידי מעשר דהפקר פטור מן המעשר כדקאמרינן (שבת דף סח.) ונשמר פרט להפקר: **מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** ופטור מן המעשר כל מאן דזכי ביה: אמר

מסגיגן ליה כמאלך דמעיקרא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לשני דאי תשגיגן ליה כמחלק שמעיקרא היה בדעתו ליתן לשניהן אף לראשון נמי לא קנה דהא אמרי' בפרק מי שמת שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ויאחין אם כמחלק מת קני כולם עמד אחר בכולם אם כמאלך מת קנו כולם עמד אינו אחר אלא באחרון ומדתשגיגן ליה כמאלך אם כן כולן לשני דקאמר קאי גם אמקצת שנתן לראשון כי היה בדעתו לחזור בו ממתנת הראשון אם היה יכול ומעיקרא כשאמר מקצתן לראשון לא היה בדעתו ליתן לשני ושוב נמלך לחזור בו מן הראשון וליתן הכל לשני דאי וכולן לשני דקאמר היינו מה ששייר מנכסיו שלא נתנם לראשון ראשון אמאי קנה אם עמד הרי חילק כל נכסיו והוי ממנת ש"מ בכולה אלא ודאי כשנתן לשני דעתו על מה שנתן לראשון ה"ג דעתו על מה שהפקיר וי"ס גורסין ומקצתן לראשון וכולן לשני זכה שני להשתעבד בראשון ובריימתא היא שנויה בתוספתא בהכותב נכסיו לשני עבדיו בשני שטרות וכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו ראשון לא יצא לאחרות כיון דשייר ושני יצא לאחרות וקנה כל הנכסים והראשון בכללם אלמא דעתו על מה שנתן כבר לראשון ונתן הכל לשני דאל"כ גם לשני הוי מתנה במקצת ולא קנה: **משום מתנת בית חורון.** לקמן בפרק השופטין ואסורים משום שלא היתה מתנה גמורה ה"ג אינו נראה הפקר גמור כי נראה שלא הפקירו אלא בשביל שיזכה בה המודר: **כל שלשה ימים יכול לחזור בו.** ולומר אני מחר כי ממה שהפקרתי ושוב אין אדם לוכות בו הלכך אפילו קודם שחזר בו אין שם הפקר עליו אם אכל ממנו אדם אלא כוון לוכות מן ההפקר חייב במעשר וכן אם הוא לקנן שלא לשם זכיה מן ההפקר אלא לשם חזרה חייב במעשר ומיהו אם זכה בהן הוא

מסורת הש"ס

ג) כ"ב קמח:, ב) כתובות עח. [לקמן מח. כ"ב קלד.], ג) [תוספתא מעשרות פ"ג], ד) [פ"ט ע"ס], ה) כפ"ח נוסף: כולן,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' דמן התורה הוא הפקר לאלתר במתנה אע"ג דלא אתי לרשות זוכה ודקשיא והואיל ומשעה: (ב) ד"ה היינו טעמא וכו' הלכך אמרו רבנן:

גליון הש"ס

גמ' כל הנודר. עי' לקמן דף מו ע"ב בר"ן ד"ה ה"ל ועי' בב"ק דף קב ע"ב:

מוסף רש"י

מקצתן לראשון. ומחזר ונתן כולו לשני. ראשון קנה. שהיה בה שיור והוא ממנה כדקתני ממני' דמתנת שביב מרע במקצת ממנה גמורה היא, שני לא קנה. כלו, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד מחזר (רשב"ם ב"ב קמח:).

פירוש הרא"ש

אין דעתו על מה שהפקיר. ואף על גב דבכשותו קאי כתב דעתא דנודר אזלינן ואין דעתו עליו: מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה. שביב מרע המחלק נכסיו ונותן מקצתן לראשון בקנין ואח"כ אמר כולן לשני לראשון קנה ואם עמד אינו מחזר דממנת שביב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא אם לא לוה ממתנת מיתה שני לא קנה דהוי מתנה שביב מרע בכולה ואם עמד מחזר ומדקנה לראשון אלמא

מו אחר פטור מן המעשר ולא יוכל אחר כך לבטל ההפקר כיון שכבר נא ליד אדם בתורת זכיה הם בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו וקאי נמי אהפקר ליום אחר שלא עברו ג' ימים כיון שזכה בתורת הפקר אין בו חזרה ומיהו מצינו לפרש הא דקתני בסיפא מי שזכה בו לאחר שלשה קאמר כדפרי' בריש ואשבח מדש ושנה קאי אי נמי בהפקר בלא זמן תקני חכמים שלא יהא פטור מן המעשר אם זכה בו בתוך שלשה ימים מפני הרמאין ואם לא זכה בו אחר כך פטור מן המעשר אבל בהפקר ליום אחד שקרי תקנת חשש רמאין כדי שלא לבטל ההפקר לגמרי: **מבאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** דמיד כשהפקירו אל ההפקר ויצא מרשותו ואין לי כח לחזור בו ופטור מן המעשר והא דאמרינן בריש דתון שלשה ימים יכול לחזור בו מפני תקנת הרמאין שרגילין להפקיר פירותיהן ולחזור ולזכות בהם כדי לפטרן מן המעשר לכך תקנו חכמים שלא יהא הפקר עד אחר שלשה לפטרו מן המעשר אבל זה תקנו בכל הפקר שיוכל לחזור תוך שלשה כל זמן שלא זכה בו אחר ואע"ג דתקנת הרמאים מפרש לקמן אליבא דר' יוסי גם רבנן נמי אית להו הך תקנתא ואי תקשי לך לפי מה שפירשתי דאם זכה לאלתר בתורת זכיה פטור מן המעשר מאי אהנו חכמים בתקנתן

וי"ל שהוא ירא שאם הוא יקנו מצד זה אחרים יקנו בו מצד אחר אבל אם היה יכול לחזור בו מדבורו היה מפקירו וחוזר בו מיד:

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע ג'. לשמיטה אחת(ב): עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. אפילו בסוף שבת או בסוף חדש: משזכה בה בין הוא בין אחר. אפילו תוך שעה (ג) משהפקירו זכה בה שום אדם או הוא בעצמו לשום הפקר הוא הפקר דקסבר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. זכה דיליה או דאחר לא משיבא מידי עד דרפק בה פורתא כדאמר במסכת עירובין בפרק עושין פסין (דף כה.) בההיא איתתא דעבדה מחילה בנכסי הגר אתא ההוא גברא רפק בה פורתא ואוקמוה רבנן בידיה ההוא גברא: **רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. רישא דאמר משלשה ימים ואילך אפילו לא אתא לרשות זוכה אין יכול לחזור בו דהוי הפקר רבנן היא ובדין הוא דאפילו מיום ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים כדאמר רבה לקמן לדברי הכל וסיפא רבי יוסי דאמר עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו דאמר דלא הוי הפקר מדאורייתא עד דאתי לרשות זוכה ומשום הכי קתני יכול לחזור בו כו"י: **אמר עולא סיפא נמי רבנן היא.** דודאי מדאורייתא אע"ג דלא אתיא לרשות זוכה הוי הפקר לגלגה ואפילו מיום ראשון. והאי דאמר כל שלשה ימים יכול לחזור לגגיה לא משיבא הפקר מפני הרמאין לכולי עלמא אית לה דרבה דאמר מפני הרמאין דהדרי ומחזקי בהו (ד) ואמרינן דלא הוי הפקר עד שלשה ימים. וסיפא דאמר עד שלא זכה בה לא הוי הפקר דמשמע עד דאתי לרשות זוכה היינו טעמא דשאני חדש ושנה ושבוע דלא שכיחן דאין דרכן של בני אדם להפקיר לזמן וכיון דזה שינה לכך אמרו חכמים דלא ליהוי הפקר לאפקועי ממעשר כל זמן דלא אתי לרשות זוכה: **ר"ל אמר מדסיפא ר"י.** דמשמע דלא אתי לרשות זוכה: **רישא נמי.** בתוך ג' ולאחר ג' רבי יוסי היא. ורישא היינו טעם דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה (ה): **משום דלא ליפסכה תורת הפקר.** דמדאורייתא ודאי לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ועלולים כל זמן דלא אתא לידי זוכה לא הוי הפקר גמור וחייב מיום דתרומה ומעשר והאי דאוקמוה רבנן אתורת הפקר לא משום לאפקועי מתרומה ומעשר דכיון דמדאורייתא חייב דלאו הפקר הוא לא מפקעי ליה רבנן מתרומה ומעשר דלאו כל כמיניה אלא כדי שלא תשתכח תורת הפקר. ומ"מ גבי שנה ושבוע כיון דלא שכיחי אוקמוה רבנן מדאורייתא דלא הוי הפקר עד דאתי לידי זוכה דלא גזרו ביה רבנן משום שלא תשתכח תורת הפקר: **אי רבי אפילו מיום ראשון(ו) ליהוי הפקר.** כדי שלא תשתכח כו'. **אמר רבה.** נדון הוא דליהוי הפקר מדרבנן אלא מפני הרמאין דבעי לאפקועי שדותם מתרומה ומעשר ואפקרי להו ואי אמרינן דלאלתר הוי הפקר ופטור מן המעשר הדרי (ו) מחזקי בהו ואהדהכי כל שלשה ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דסברי מתוך כך אתי ומחזיק ביה והוי דיליה וימנעו ולא מפקרי ולעולם אפילו לאחר שלשה ימים לא הוי הפקר מדאורייתא עד דאתי לרשות זוכה: ופריך **אכל מדאורייתא לא הוי הפקר**

ודילמא

ואי אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת וכו' עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו: רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. קס"ל השתא דטעמא דרבי יוסי דאסר במתני' כדרבי יוחנן דאמר לעילא(ח) דהפקר כמתנה דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ומש"ה קאמר רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. ובהכי אתיא ליה כולה ברייתא שפיר דרישא קתני כל שלשה ימים יכול לחזור מפני הרמאין וכדפרישית מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדינא דס"ל לרבנן דהפקר מעידנא דאפקריה מפקיר נפק ליה מרשותיה וסיפא קתני דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד בכה"ג ליכא למימר דלרמאין דמי דעתיה בעידנא דאפקריה דליהדר וליזכי ביה לאלתר למה ליה להפקירו לזמן יודע לאפקריה לגמרי דכיון דדעתיה למיהדר ולמזכי ביה לא נפקא ליה מידי אלא ודאי לאותו זמן שהפקירו גמר והפקיר דלא הערמה כלל ולפיכך משזכה בין הוא בין אחר

אאמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע (ח) אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משזכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו רישא רבנן סיפא ר' יוסי אמר עולא סיפא נמי רבנן היא אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזו' בו שאני שנה ושבוע דלא שכיחי ר"ל אמר מדסיפא ר' יוסי רישא נמי ר' יוסי ורישא היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר אי הכי אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר אמר רבה מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון אבל דאורייתא לא הוי הפקר ודלמא

אין יכול לחזור בו והא אתיא שפיר אפילו לרבנן. מיהו מאי דקתני עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר לרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא בהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו בהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשזכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית ובדכתיבנא ואלטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי בההוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משזכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר היכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר נמצא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר איהו גופיה וזכי ביה בפירות מתורת הפקר ולא בשתם כי היכי דלא ניתבי בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי מתוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אליבא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שנה ושבוע דלא שכיחן כלומר דלא שכיח דמפקריה אינשי בכי האי גונא וכיון שאנה זה אמדינן לדעתיה דכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אגיד גביה אפילו באותו זמן שהפקירו לא ניחא ליה לדיפוף מרשותיה עד דזכי ביה אידך הילכך סבירא להו לרבנן בהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי שהרי בהפקר עולמית ואתיא סיפא שפיר לרבנן כדתתוקמא לרבי יוסי.

ור"ל אמר מדסיפא רבי יוסי רישא נמי רבי יוסי. ותקא קשיא לך אי הכי לאחר שלשה אמאי אין יכול לחזור בו היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר כלומר אין הכי נמי דמדינא לרבי יוסי אפילו לאחר שלשה יכול לחזור בו אלא היינו טעמא דאי

לחכמים ויש לנו לפרש הפקר דאורייתא במקום דלא אתי לידי רמאות דעיקר הפקר לא מציגו אלא בשביעית והתם לא אתי לידי רמאות דאינו יכול להחליף שביעית ולומר זאת שביעית ודומיא דשביעית דלא אתי לידי רמאות כגון אחר שלשה הוי הפקר אבל תוך שלשה לא ור' יוסי אוסר במתניתין מפני רמאין תוך שלשה אבל לאחר שלשה יהנה המודר לא משום מתנת בית מדרש אלא משום דאורייתא לא היה הפקר כל כמה דיכול ליתי לידי רמאות כך פירש התוספות. ל"ע דהא מנית (לעיל דף מג.) דהפקר אם היה קודם נדרו אז יכול ליהנות אבל לאחר לא יהנה לעולם אפילו לאחר שלשה ואם כן הרי תוך שלשה הוא"ל דהפקר מדאורייתא הוי הפקר ויש כח בידי חכמים לבטל ההפקר מפני הרמאין ומאי פריך ודילמא אתי לעשורי ודאי אינו חייב מן התורה אפילו תוך שלשה מאחר שזכה וחכמים גזרו מפני הרמאים ומעשר מיניה ויהי אבל לאחר שלשה מוכח מילתא דלאו רמאות הוא ואוקמוה רבנן דאורייתא ובמתניתין דאוסר ר' יוסי במדיר משום דחייש לרמאות אבל כשהפקיר קודם נדרו אין שם רמאות דאין בהפקר אלא לדברי תורה אבל אין דין מדיר ודין הפקר שוין דמדיר אם הפקירו קודם לנדרו מותר מיד שרי למיגזר וכן נדרו קודם אסור אף לאחר שלשה:

אמר שדה זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יבול לחזור בו. ומייב במעשר מדרבנן ובטל ההפקר ומעשר מיניה ויהא ואתי נמי כל' יוסי דמחמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא נקטיה דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית מדרש כך פי' הר"ר אליעזר ויעד נרא' דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ותוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בשתם לא בדפרישית אבל אי לזמן מועט מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דתוקא זכה אחר אבל הוא לא ולהכי נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגריעי מודו רבנן ואף על גב דלא מחמרינן במודר הכא מחמרינן עפי דאיתו הפקר עד שיזכה בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דברישא אמר מייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי': **ריש לקיש אמר אפ' רישא אתיא כר' יוסי.** דמחמיר במדיר הכא נמי מייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום דמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **א' הכי אפ' מיום ראשון נמי.** כיון דמייבינן לשלא תשתכח תורת הפקר ובגיך שיעתו דלא חל עד דאתי לרשות זוכה הוי לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה לרבנן דאמרי כשיטתייהו דמודר שלא תשתכח תורת הפקר דאמרי דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו לכתוב

אמר תהא זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יבול לחזור בו. ומייב במעשר מדרבנן ובטל ההפקר ומעשר מיניה ויהא ואתי נמי כל' יוסי דמחמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא נקטיה דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית מדרש כך פי' הר"ר אליעזר ויעד נרא' דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ותוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בשתם לא בדפרישית אבל אי לזמן מועט מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דתוקא זכה אחר אבל הוא לא ולהכי נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגריעי מודו רבנן ואף על גב דלא מחמרינן במודר הכא מחמרינן עפי דאיתו הפקר עד שיזכה בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דברישא אמר מייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי': **ריש לקיש אמר אפ' רישא אתיא כר' יוסי.** דמחמרינן במדיר הכא נמי מייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום דמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **א' הכי אפ' מיום ראשון נמי.** כיון דמייבינן לשלא תשתכח תורת הפקר ובגיך שיעתו דלא חל עד דאתי לרשות זוכה הוי לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה לרבנן דאמרי כשיטתייהו דמודר שלא תשתכח תורת הפקר דאמרי דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו לכתוב

ם א ב מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה יח סמג לאוין רמב טוש"ע מ"מ סי' רנט סעיף י:

תוספות

אמר שדה זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יבול לחזור בו. ומייב במעשר מדרבנן ובטל ההפקר ומעשר מיניה ויהא ואתי נמי כל' יוסי דמחמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא נקטיה דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית מדרש כך פי' הר"ר אליעזר ויעד נרא' דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ותוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בשתם לא בדפרישית אבל אי לזמן מועט מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דתוקא זכה אחר אבל הוא לא ולהכי נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגריעי מודו רבנן ואף על גב דלא מחמרינן במודר הכא מחמרינן עפי דאיתו הפקר עד שיזכה בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דברישא אמר מייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי': **ריש לקיש אמר אפ' רישא אתיא כר' יוסי.** דמחמרינן במדיר הכא נמי מייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום דמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **א' הכי אפ' מיום ראשון נמי.** כיון דמייבינן לשלא תשתכח תורת הפקר ובגיך שיעתו דלא חל עד דאתי לרשות זוכה הוי לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה לרבנן דאמרי כשיטתייהו דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו לכתוב

מוסף רש"י

אבל דאורייתא לא הוי הפקר. כלומר כל זמן שיחזור בו, ולר' יוסי מותיב אמאי פטרוהו ממעשר משום כדי שלא תשתכח, שמא יפרים מזה הפקר על עניין שאינו נקוב שהוא פטור מן התורה ומנא מפרים מהני פירות דהפקר שהם בני עישורי מן התורה על זה הענין שהוא מן התורה (ראש"ה בשחו).

פירוש הרא"ש

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום א' לשבת אחת בו'. ואמר הזמן הזה אם לא יחכה בו אדם הרבה אלי כגתמילה: **עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו.** ונעגל ההפקר דלא יצאת מרשות המפקיר עד שיחכה בו אחר הלכך כיון שחזר בו פקע ההפקר ומייב במעשר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** דלרבנן חל הפקר מיד ולר' יוסי עד דאתי לרשות הזוכה וכדמוקי ר' יוחנן פלוגתייהו בהכי הלכך רישא רבנן כדפרישית דלאחר ג' אין יכול לחזור בו ותוך ג' ימים יכול לחזור בו מפני הרמאין וסיפא ר' יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי לידי הזוכה הלכך כל זמן שלא זכה בו אדם יכול לחזור בו: **עולא אמר סיפא רבנן היא.** ל"ע דהיום כמו רישא: **ושאני הפקר לזמן דלא שכיח.** הלכך הוי הפקר גרוע כיון שלא הפקירו לעולם ומודו רבנן בהא שלא גמר בדעתו שיהיה הפקר עד שיזכה בו אדם כי הוא מנפה שמא לא יזכה בו אדם בתוך זמן זה ויחזור אליו: **מדסיפא רבי יוסי בו' רישא נמי ר' יוסי בו' דלא לישתכח תורת הפקר.** ומן הדין לעולם היה יכול לחזור בו וחייבת במעשר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכ' אלא שתקנו חכמים דלאחר שלשה ימים לא יוכל לחזור כדי שלא תשתכח תורת הפקר שלא יעבו לומר אין הפקר פוטר כלל מן המעשר אפי' זכה בו אחר קודם שזרמו הלכך עשאוה הפקר דרבנן לפטורו מן המעשר ומיהו מדאורי' מיחייב במעשר ובפקא מינה שלריך לעשר מיניה ויהא ולא ממקום אחר עליו דעשאוהו הפקר מדבריהם כדי שלא תשתכח תורת הפקר ולרבנן דס"ל דלר' יוסי נמי הוי הפקר לאלתר ולא פליגי ר' יוסי ורבנן בהפקר דאורייתא אלא דר' יוסי גזר מדרבנן משום מתנת בית מדרש דלא שכיחי הן כריתתא בין רבנן ובין ר' יוסי ושאני שנה ושבוע דלא שכיחי: **אי הכי אפילו יום ראשון נמי.** ליתקנו רבנן שלא יוכל לחזור בו כדי שלא תשתכח תורת הפקר כי נמה שתקנו דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו אין זו הוכחה שלא לשתכח תורת הפקר כי מילתא דלא שכיחא היא שיעמוד הפקר בלא זכיה שלשה ימים כי הכל ממהרין לזכות בו ואם באו לתקן שלא תשתכח תורת הפקר לר' יוסי היה להם לתקן אפילו תוך שלשה ימים נמי בשלמא לרבנן ניחא דוקא לאחר שלשה ימים מפני הרמאין: **ושאני רבה דל"ר' יוסי נמי נמנעו לתקן דמיום ראשון לא הוי הפקר מפני הרמאין וקשה דמה ירויחו הרמאין במה שיפקירו אליבא דר' יוסי והלא** מן התורה חייבין לעשר **ואפשר לפרש אליבא** דר' יוסי כיון דתקון רבנן דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו הפקר בית דין לענין ממון הפקר והזוכה בו הוא **שלו אפ' לקדש בו את האשה הלבך פטור** מן המעשר לגמרי דהפקר גמור הוא. אבל מדאורייתא לא הוי הפקר פיומא דמילתא דר"ל הוא דקאמר דהפקר אינו אלא משום שלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר: